

Esti Budapest

1954 DEC 24

Félelmetes, riadt némaságban feküdt a város. Mint egy kábult óriás. Treffe Eichöffer német haditudósító únottan verte le aranyvégű bolgár cigarettájá hamuját. Csöppnyit, alig észrevehetően remegett vékony ujjai között a finomművű töltőtoll, amint írni kezdte: „A nagy szovjet támadás Budapest ellen 1944 december 5-én a kora reggeli órákban megkezdődött.” Döbbenet meredt egy darabig a papírra, mint aki maga sem akarja hinni, aztán egykedvű vállrándítással rötta tovább a sorokat: „Budapest egészséges maradt, bár az arcvonal kemény zaja, sors szólamokkal kíséri lakosainak napi, munkáját.”

★

Most, tíz év után Oszadov, szovjet lövészörrmesterre csupán Hadtörténelmi Levéltárban egy megsárgult szűkszavú jelentés emlékeztet. Matroszov, a hősiesség, az önfeláldozás legendás hősének példája itt Budapestnél is megisméltódott... A németek makacsul védtek a várost, mert azt remélték, hogy Budapest feláldozásával megmenthetik Bécsét és Berlint. Az egyik szélső golyóverte, hullott valoklatú ház pincéjében egy előretolt német géppuska-állás fészkelte. Oszadov örmester csoportja elfoglalt egy ellenséges lövészárkot. A német géppuska azonban hevesen tüzelte. A jó fedezékből biztosan csapódtak ki a géppuska-lövedékek és Oszadov örmester csoportjának már több tagja megsebesült. Elhatározta, hogy megközelíti és elhallgattatja a gyilkos, ellenséges fegyvert. Óvatosan, a gyakorlott katona figyelmével, körültekintésével küszört egyre közelebb. Már csak 50 méter... negyven... harminc... könyöke, térde, ujjai már kisebesedtek a nagy erőfeszítéstől, amikor hirtelen valami melegséget érzett. Találat érte... Érezte, hogy ereje fogytán van, már nem bírja tovább a küszást. Összeszorította cserepes bajkait, felugrott. A fájdalomtól eltorzult arccal, nehéz, imbolygó járással megindult a német géppuska felé. Rávetette magát a pinceablakban álló félelmetes, halálköpőködő géppuska-csőre. Oszadov örmester feláldozta magát bajtársaiért.

294

KÉT KARÁCSONY

A német rádió magyar adásában rekedtre üvöltözte magát a judáspénzen tartott bemondó: „Új erőket vetett be a német hadvezetőség a Margit-vonalon. Balaton, a Szigetszentmiklós térségében hatalmas páncélos egységek biztosan tartják a frontot...”

Treffe Eichöffer náci haditudósító asztalán halkan berrent a tábori telefon. Szigorúan bizalmas értesítést kapott, hogy Budapest nyugati térségében válságos a német csapatok helyzete, felőrli a szovjet túlerő. Bezárul a gyűrű...

A város elnéptelenedett. A lakásokban már alig laktak emberek, mindenki a pincébe költözködött. Távolról úgy hangzott az ágyúdörgés, mintha erős kezek dörömbölnének a kapun. A Haller utca egyik pincéjében sapadtan világolt a kormos petróleumlámpa. Kurta kis fenyőgallyal idősebb ember szőszmötölt. Egy cserép földbe állította, aztán néhány gyertyacsonkból karácsonyfadíszet próbált fiabrikálni. Volt abban valami mulatságos, ahogyan repedezettkörmű, bütykös ujjaiával hasztalan igyekezett ráerősíteni a vékonyka ágacskaakra a faggyúból készült díszeket. Háta mögött magas, feketehajú fiatalember álldogált. Magában mulatott az öreg igyekezetén. Az ember sovány, beesett arcán, mint durva bozót boros-ta feketéllett. A szemében azonban volt valami, amitől a fiatalabbik elfelejtett mosolyogni...

Karácsony másnapján izgatottan botorkált le a pincébe a szomszédos házból egy ember. Rekedtes, zavart volt a hangja.

— Hallották? Buda felől is bekerítették Budapestet...

A magas, fekete fiatalember, Kolozsvári Sándor, a Hofherr gyár vasöntője halkan, inkább csak magának szűrte a szavakat:

— Akkor már nem tarthat soká...

Az erkélyre nyíló üvegajtó mögül nézte a tájat. A kispesti élmunkás házakból messzire látni. Gyenge köd ereszkedett a tájra.

Ráérős, jóleső mozdulattal nyújtózott egyet. Odabenn a Vörös Csillag öntödéjében bizonyosan emlegetik, hogy: na, ennek a Kolozsvárnak volt esze. Karácsonyra is hagyott egy kis szabadságot...

Az igazat megvallva, valóban jól jött még ez a kis fizetett szabadság, mert vidéken járt, levágták a hízt, s most felhozta... Kell is az ünnepekre a húsféle, mert vendégeket várnak. Biztosan meglátogatja őket az ünnepekben jó barátja: Antal Pista, meg a családja, s lehet, hogy a felesége bátyja. Géza is náluk tölti a karácsonyt. Csak hadd jöjjenek. Ő mindig is szerette a barátságot.

Mindig is szerette... Igaz, de mikor még a Petőfi utcában laktak, abban a tenyérnyi lakásnak nevezett nedves mosókonyhában, bizony nem igen örült a látogatóknak. Ha egy ember bejött, kettőnek ki kellett menni. A napokban látogatója volt. Egyről-másról feljött a szó. Hogy kerültek össze feleségével, miegymás, s hogy jutottak ideig. Rendes bútorok, rádió, képek a falon. Nem szépitette a dolgot, elmondta, hogy volt: 47-ben, amikor összeke-rültek, nem volt semmijük. Felesége szerzett édesanyjától egy szekrényt és két vaságyat. Akkoriban ő még úgy volt, hogy az asszony maradjon csak a főzőkanálnál. Akad munka elég a ház körül is.

Aztán... Szősz, a felesége addig duruzsolt a fülébe, hogy ráadta fejét: üsse kő, menjen ő is dolgozni. Bekerült felesége is a Vörös Csillagba gépmunkásnak. Később nem is bánta, hogy a háztartás mellett egyéb elfoglaltsága is akadt, mert legalább nyugodtabban tanulhatott otthon. Ugyanis tanulni kezdett az öntészeti és kohászati esti középiskolán. Nehezen ment eleinte igaz a tanulás. A felesége mondta is, minek erőlteti, törj magát, hiszen éppen elég az üzemből a napi munkája. Ő azonban szégyenszemre nem akart megfutamodni, s mit tesz isten? Egyszer csak felesége is ezzel a kéréssel állt elő, hogy ő is tanulni akar...

Most is mosolyog, hogy elképedt a minap látogatója. „Hát akkor mi van ezzel a két édes aprósággal itt ni, hiszen Anikó még hat éves, Judit meg csak négy.” Elmagyarázta, nincs itt semmi baj. Sem a háztartásban, sem a gyermekek ellátásában, hiszen itt a nagymama, Jól bírja magát, megcsinál a ház körül mindent. Most ugyan nagy gondokban fő a feje. Ki akar tenni magáért, hogy könnyű legyen a foszlós kalács, s legyen elegendő bejgli. Mákos is, diós is...

Idehaza nagy a készülődés. Maga sem tudja, hogyan, de édesapja jutott eszébe. Amint ott ült a kis deszkasámlin és a hét gyerek ott lebzelt körülötte... Csendben tanakodtak, ki legyen, aki megkérdezi apát: mit kapnak karácsonyra? Ő volt a legidősebb. Kicsit kalimpált a szíve, mert látta, az apja nagyon megviselt, rosszkedvű. Sokáig volt munka nélkül.

— Apa, mit kapunk karácsonyra?...

Az apja fáradtan legyintett. Szomorúság bujkált a hangjában:

— Örüljete, ha kenyerek lesz.

Az ő gyermekei meg... a két kis haszon-talan... Még alig nőttek ki a földből, s máris hogy várják a karácsonyt. Anikó a nagyobbik úttörő hajasbabát kap. A kicsi egy mackót, még kikötése is van: „olyan mackót vegyél, amelyik beszél is...” Nyílik az ajtó. A nagymama int a szemével, menjen csak ki. A két gyermek a sezlónon játszik. Kimegy a konyhába. Ahá, a nagymama már díszíti a karácsonyfát. Ezüstösen csillognak a szaloncukrok, s mennyi csokoládé. Még csillogó üveggömbök, színes gyertyák is vannak a fán. S nézi szótlanul, sokáig.

A nagymama öreges zsörtölődéssel megszólalt:

— Mi az, mire gondolsz?

Hogyan is magyarázza meg... vállat vont:

— Eh! — semmiség!

Pedig... egy aprócska fenyőgally, néhány hüvelyknyi gyertyacsonk, s egy ünnepelni vágyó borostás arcú öregember járt az eszébe.

Balczér Elemér